

ΤΑ ΦΡΑΓΚΙΚΑ ΟΙΚΟΣΗΜΑ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΟΣ

Ὅλιγα εἶναι τὰ λείψανα τὰ ὁποῖα περιεσώθησαν ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς κυριαρχίας τῶν ξένων ἐν Ἑλλάδι. Ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν τὰ διάφορα κάστρα, τὰ ἐν Ἐπτανήσῳ, Αἰγαίῳ πελάγει, Πελοποννήσῳ, Στερεᾷ Ἑλλάδι, Εὐβοίᾳ καὶ ἀλλαγῷ τῆς χώρας μας κατεσπαρμένα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται, δυστυχῶς, εἰς οἰκτρὰν κατάστασιν — πλεῖστα ἐξ αὐτῶν ἔχουσι μεταβληθῆ εἰς λιβάδια — καὶ τὰ ὁποῖα, ἐὰν ἐγκαίρως περιεσφζοντο ἐκ τῆς τελείας καταστροφῆς καὶ ἐπιμελῶς ὑπὸ εἰδημόνων ἐξητάζοντο καὶ ἐμελετῶντο, σπουδαίως θὰ συνέβαλλον εἰς τὴν ἀρτιωτέραν ἐξερεύνησιν τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν ἱστορίας.

Τινὰ τῶν φρουρίων τούτων ἐπεσκέφθη ὁ Γάλλος ἱστοριοδίφης Buchon, ὅστις εἰς τὰ διάφορα γνωστὰ αὐτοῦ ἔργα¹ ἀμυδρὰς περὶ αὐτῶν μᾶς ἔδωκε περιγραφάς. Αἱ ἐν λόγῳ περιγραφαὶ ὡς καὶ τὰ διάφορα σχεδιαγραφήματα τὰ δημοσιευθέντα, ἐν εἴδει παραρτήματος τῶν ἔργων του, εἰς τὸν γνωστὸν «Ἄτλαντά» του, πολύτιμα ἐν τῷ συνόλῳ των, ἔχουσιν ἐν ταῖς λεπτομερείαις των τρωτά τινα, ὀφειλόμενα ἐν μέρει μὲν εἰς τὴν ὀλιγοχρόνιον ἐν Ἑλλάδι διαμονήν του, ἐν μέρει δὲ εἰς τὴν προκατάληψιν του νὰ βλέπῃ, κατὰ προτίμησιν, Γαλλικὰ λείψανα εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐρευνώμενα μνημεῖα.

Θῦμα τῆς τοιαύτης του προκαταλήψεως ἔπεσεν ὁ Γάλλος ἱστοριοδίφης καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1840 ἀνευρεθέντων ἐν Χαλκίδι κρανῶν καὶ διαφόρων ἄλλων τεμαχίων πολεμικῶν ἐξαρτημάτων — ἅτινα εὐρίσκονται νῦν τοποθετημένα ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος — θεωρήσας αὐτὰ ὡς ἀνήκοντα, κατὰ τὸ πλεῖστον, εἰς τοὺς κατὰ τὸ ἔτος 1331 πεσόντας Γάλλους, ἐν τῇ ἱστορικῇ μάχῃ τοῦ Βοιωτικοῦ Κηφισσοῦ, ἐν ᾧ, ὡς ἀπέδειξεν ὁ κ. Κ. Ν. Ράδος δι' ἀναλυτικῆς αὐτοῦ μελέτης², τὰ τε κράνη ὡς καὶ τὰ διάφορα ἐξαρτήματα, προήρχοντο ἀπὸ τὸ ἐν Χαλκίδι Ἑνετικὸν ὀπλοστάσιον χρησιμεύσαντα εἰς ὀπλοφόρους τῆς Βασιλείσεως τοῦ Ἄδρια.

Εἰς τὸν ρηθέντα «Ἄτλαντά» του ὁ Buchon, ἐκτὸς τῶν εἰκόνων — ἐξωτερικῆς κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπόψεως — τῶν διαφόρων μεσαιωνικῶν κάστρων, κτισθέντων κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ Λατίνων σταυροφόρων τῆς 4^{ης} σταυροφορίας, οἵτινες κατακτῆσαντες τῷ 1204 τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἴδρυσαν ἐν Ἑλλάδι τὰς διαφόρους ξένας δυναστείας, ἔδημοσίευσεν καὶ ἀρκετὰ οἰκόσημα

¹ Recherches — Nouvelles Recherches — Grèce Continentale, Voyage dans l'Europe κ.λ.π.

² Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας : τόμος 8ος σελ. 606 κέ.

τὰ ὁποῖα ἐσφύζοντο εἰς τὰ κάστρα ταῦτα, ἐπὶ τῶν τοίχων ἢ τῶν πυλῶν των, ἐπὶ τῶν ἐντὸς τῶν κάστρων ἐκκλησιῶν, ἢ καὶ ἐν ἐκκλησίαις ἐντὸς πόλεων, ἢ καὶ ἐν παλαιαῖς ἀκόμη οἰκίαις εὐγενῶν.

Μεταξὺ τῶν οἰκοσήμων τῶν δημοσιευθέντων ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἱστοριοδίφου, καὶ δὴ εἰς τοὺς ὑπ' ἄρ. 40 καὶ 41 πίνακας τοῦ Ἔατλαντος, συμπεριλαμβάνονται καὶ οἰκόσημα εὐρισκόμενα ἐν Χαλκίδι, εἰς ποίας ὁμως οἰκογενείας ἀνῆκον ταῦτα ὁ Buchon δὲν ἀνέφερε.

Πλὴν τοῦ Buchon, καὶ ὁ γνωστὸς Γερμανὸς Βυζαντινολόγος Ἰωσήφ Στρυγκόσκη ἐδημοσίευσε δύο ἐκ τῶν οἰκοσήμων τῆς Χαλκίδος¹ εἰς τὴν γνωστὴν περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς μελέτην του, χωρὶς καὶ οὗτος νὰ κάμῃ οἰανδήποτε μνείαν περὶ οἰκογενειῶν ἢ ἀτόμων σχεῖν ἐχόντων μὲ τὰ οἰκόσημα.

Καὶ ὁ ἀείμνητος Σ. Λάμπρος εἰς τὸ μοναδικὸν περὶ «Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι» ἔργον τοῦ κ. Οὐίλλιαμ Miller — εἰς τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθησαν καὶ εἰκόνες κάστρων μὴ ὑπὸ τοῦ Buchon δημοσιευθεῖσαι — παρενέθεσεν ἀρκετὰ οἰκόσημα, παραλαβὼν αὐτὰ ἐκ τοῦ «Ἔατλαντος» τοῦ Buchon, ἐκ τῆς ὡς ἄνω μελέτης τοῦ Στρυγκόσκη καὶ ἐκ φωτογραφιῶν τινων ληφθεισῶν ἐκ τῶν καὶ σήμερον ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Χαλκίδος σφριζόμενων μαρμάρων. Καὶ ὁ Λάμπρος τὴν αὐτὴν ἐτήρησε σιγὴν σχετικῶς μὲ τὴν προέλευσιν τῶν οἰκοσήμων.

Ἐχων τὴν γνώμην ὅτι ἅπαντα τὰ ἐν Χαλκίδι εὐρισκόμενα οἰκόσημα ὡς καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Buchon δημοσιευθέντα, — τὰ ὁποῖα καὶ σήμερον κατὰ τὸ πλεῖστον σφύζονται — Ἐνετικὴν εἶχον τὴν προέλευσιν, ἐξηρεύνησα ἐπισταμένως ὅλα γενικῶς τὰ οἰκόσημα τῶν εὐγενῶν οἰκογενειῶν τῆς Βενετίας, μέλη τῶν ὁποίων εἶχον διατελέσει ὑπάλληλοί της ἐν Εὐβοίᾳ, βοηθούμενος δὲ ἀπὸ τοὺς καταλόγους τοὺς ἄχρις ἡμῶν περισωθέντας καὶ διαλαμβάνοντας τοὺς ὡς ἄνω ὑπάλληλους, ἐξηκρίβωσα ὅτι πράγματι ἅπαντα τὰ ἐν Χαλκίδι καὶ σήμερον ὑπάρχοντα καὶ ἄλλοτε ἐκεῖ εὐρισκόμενα οἰκόσημα εἶναι Ἐνετικά, καθώρισα δὲ τὰς οἰκογενείας — κατὰ τὸ πλεῖστον δὲ καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ ἄτομα — εἰς τὰς ὁποίας τὰ οἰκόσημα ἀνεφέροντο. Τὸ ἐγχείρημα δὲν ἦτο εὐκόλον, διότι καὶ ἐκ τῆς παρελεύσεως τῶν αἰώνων ὁ φθοροποιὸς χρόνος ἔχει καταστρέψει μέρη ἐκ τοῦ μαρμαροῦ, ἐφ' οὗ τὰ οἰκόσημα εἶναι ἐν ἀναγλύφῳ κεχαραγμένα, τὰ διακριτικὰ δὲ καὶ αἱ γραμμαὶ διὰ τῶν ὁποίων τὰ διάφορα μέταλλα καὶ χρώματα ἐσημειοῦντο — γραμμαὶ ἄλλως τε αἱ ὁποῖαι σπανίως ἐπὶ μαρμάρων ἐτίθεντο — ἔχουσι σχεδὸν ἐξαλειφθῆ.

Ἡ Γαληνοτάτη ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν φρουρίων τὰ ὁποῖα περιήρχοντο εἰς τὴν κατοχὴν της, ἐφρόντιζε συνήθως, ὅπως ἐντοιχισθῆ ὁ Λέων τοῦ Ἁγίου Μάρκου καὶ ἀφαιρεθῆ πᾶν ἄλλο ἔμβλημα ἢ οἰκόσημον μαρτυροῦν περὶ προτέρας κατοχῆς.

¹ Ἐνθ' ἀν. τόμ. 2^{ος} σ. 711. Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ.

Οὕτω καὶ εἰς τὴν Χαλκίδα οὐδὲν οἰκόσημον διεσώθη τῶν Dalle Carceri καὶ Peccoraro τῶν τριτημόρων (terciers), εἰς τοὺς ὁποίους παρεχώρησε τὴν Εὐβοίαν ὁ Βασιλεὺς τῆς Θεσσαλονίκης Βονιφάτιος ὁ Μομφερρατικός, ὅπως καὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ οὐδὲν οἰκόσημον περιεσώθη τῶν πρὸ τῶν Ἑνετῶν κυριῶν τῆς Ὀρσίνη καὶ Τόκκων, ἢ τῶν ἐν ὀνόματι τούτων διοικησάντων τὴν Νῆσον κομητῶν Ariano, Rossi, Santa Colomba, Μηλιαρέσση κ.λ.π.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ μεγάλοι τιτλοῦχοι τῆς Γαληνοτάτης, Γενικοὶ ἀρχηγοὶ τῆς Θαλάσσης (provveditori generali del Mar) Βαῖλοι κ.λ.π. ἐνετοίχιζον τὰ οἰκόσημά των ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν φρουριῶν, ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ τῶν ὑπερθύρων τῶν πυλῶν αὐτῶν, παραπλευρῶς δέ, ἢ καὶ ἄνωθεν αὐτῶν, τὸν περωτὸν λέοντα. Οἱ δευτέρας τάξεως ὀφφικιοῦχοι, ὡς οἱ Προβλεπταί, Φρούραρχοι, Σύμβουλοι κ.ἄ. ἐνετοίχιζον καὶ οὗτοι τὰ οἰκόσημά των ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν φρουριῶν καὶ ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν οἰκιῶν των, ἢ καὶ τῶν ἐξαρημάτων ἀκόμη τῶν οἰκοδομῶν των ὡς π.χ. ἀποθηκῶν, περιτειχισμάτων στομιῶν φρεάτων κ.ἄ., ἄνευ ὁμῶς τοῦ Λέοντος.

Ὁ Buchon εἰς τοιαύτας εὐρῶν θέσεις ἐδημοσίευσεν εἰς τοὺς προαναφερθέντας πίνακάς του ἐν ὅλῳ ἔνδεκα οἰκόσημα. Τὰ οἰκόσημα ταῦτα, πλὴν δύο ἢ τριῶν, σφύζονται καὶ σήμερον ἐν Χαλκίδι.

Δι' οὗς τεχνικοὺς λόγους ἐξέθηκα ἀνωτέρω, ἡ ἀκριβὴς ἀναπαράστασις τῶν πεδίων, τῶν χρωμάτων καὶ τῶν μετάλλων τῶν οἰκοσῆμων δὲν ἦτο εὐκόλος καὶ συνεπῶς ὁ Γάλλος ἱστοριοδίφης, ὁ μὴ ὢν καὶ τελείως κάτοχος τῆς Ἑραλδικῆς, πλημμελῶς ἐδημοσίευσεν τὰ οἰκόσημα, ἢ περιγραφὴ τῶν ὁποίων κατ' αὐτὸν ἔχει ὡς ἑξῆς : (Βλέπε πίνακα Α' ¹).

Πίναξ XL ἀριθ. 6. «Ἐντετοιχισμένον ἄνωθεν πύλης τινὸς τοῦ φρουρίου μὲ ὑπερκείμενον τὸν Λέοντα τοῦ Ἁγίου Μάρκου» ².

Τὸ οἰκόσημον εἶναι, κατὰ τὸν πίνακα, τετραγωνισμένον. «1^{ον} καὶ 4^{ον} τετράγωνον ἀργυροῦν· 2^{ον} καὶ 3^{ον} κυανοῦν. Ἐπὶ τοῦ ὄλου ἀργυροῦς τελαμῶν».

Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται τὸ λάθος τῆς ἀποδόσεως ὁ Buchon δηλ. ἔθηκεν ἀργυροῦν τελαμῶνα ἐπὶ δύο ἀργυρῶν τετραγώνων, ἐν ᾧ εἶναι γνωστὸν ὅτι οὐδέποτε δύναται νὰ τεθῆ μέταλλον ἢ χρῶμα ἐπὶ τοῦ ἰδίου μετάλλου ἢ χρώματος. Αἱ ὀριζόντιοι γραμμαὶ αἱ ἐπὶ τῶν 2^{ον} καὶ 3^{ον} τετραγώνων, αἱ συμβολίζουσαι τὸ κυανοῦν χρῶμα, κατὰ συμπερασμὸν θὰ ἐτέθησαν ὑπὸ τοῦ Buchon, οὐδόλως διακρινόμεναι ἐπὶ τοῦ μαρμάρου.

Ἐξ ὅλων τῶν Ἑνετικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες εἶχον συγγενεῖς ὑπηρετήσαντας εἰς ἀνώτερα ἀξιώματα ἐν Χαλκίδι ἢ μόνη ἢ ἔχουσα οἰκόσημον ὁμοιάζον πρὸς τὸ ἀνωτέρω εἶναι ἡ τῶν Bondumier. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ ὀρι-

¹ Ἐν τῷ ἄνω μέρει τοῦ πίνακος παριστάνονται τὰ ὑπὸ τοῦ Buchon δημοσιευθέντα οἰκόσημα. Τὰ ἐν τῷ κάτωθεν τμήματι εἶναι τὰ ὑπ' ἐμοῦ ἀποκατασταθέντα ὀρθά.

² Τὰ ἐντὸς εἰσαγωγικῶν, κατὰ περιγραφὴν πάντοτε τοῦ Buchon.

ζόντιοι γραμμαὶ τοῦ δευτέρου τετραγώνου δέον νὰ ἐπεκταθῶσι καὶ ἐπὶ τοῦ πρώτου, ἐν ᾧ τὰ δύο κάτω τετράγωνα πρέπει νὰ ὦσιν ἐντελῶς λευκά. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ τελαμῶνος τὸ ἐπὶ τῶν ὀριζοντίων γραμμῶν πρέπει νὰ εἶναι λευκόν, ἀντιθέτως δὲ τὸ κάτω, τὸ ἐπὶ τῶν λευκῶν τετραγώνων πρέπει νὰ εἶναι κυανοῦν. Ἦτοι τὸ οἰκόσημον ἦτο «*Διχοτομημένον ὀριζοντίως· ἄνω κυανοῦν· κάτω ἀργυροῦν. Ἐπὶ τοῦ ὄλου τελαμῶν ἐναλλασσόμενος*». Τὸ οἰκόσημον δὲν σφύζεται σήμερον ἐν Χαλκίδι (Βλέπε πίνακα Α΄).

Ἀριθ. 8. «Ἐπὶ μιᾶς θύρας τοῦ φρουρίου, Ἐπὶ πεδίου...¹ Πελαργός...»

Ὁ Γάλλος ιστοριοδίφης ὀρθῶς τὴν παράστασιν θεωρεῖ ὡς οἰκόσημον καὶ ὡς τοιαύτην δημοσιεύει εἰς τὸν Ἄτλαντά του. Εἰς τὸ κείμενον ὅμως τοῦ βιβλίου του ὑπομνησκῶν ὅτι ὁ Πελαργὸς θεωρεῖται ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἱερὸν πτηνόν, φαίνεται μᾶλλον πιστεύων ὅτι ἡ παράστασις ὀθωμανικὴν ἔχει τὴν προέλευσιν.

Τὸ οἰκόσημον τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν «λαλούντων ἢ φανερῶν» οἰκοσήμων (Armes parlantes)· ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν Cicozna (Πελαργός), ἣτις καὶ Δόγην ἔδωκεν εἰς τὴν Γαληνοτάτην. Ἡ περιγραφὴ τοῦ οἰκοσήμου ἔχει ὡς ἑξῆς: «*Κυανοῦν μὲ ἀργυροῦν Πελαργόν*». Τὸ οἰκόσημον δὲν συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Χαλκίδος εὑρισκομένων.

Ἀριθ. 9. «Ἄνωθεν τῆς μεγάλης πύλης ἐπὶ τοῦ Εὐρύπου «Ἐπὶ πεδίου... ζώνη...».

Πρόκειται περὶ τῆς οἰκογενείας τῶν Sagredo, τῆς ὁποίας μέλος ἦτο καὶ ὁ κατὰ τὸ 1676 ἀποθανὼν Δόγης τῆς Βενετίας. Ἡ περιγραφὴ τοῦ οἰκοσήμου τούτου εἶναι ἡ ἀκόλουθος: «*Χρυσοῦν μὲ ἐρυθρὰν ζώνην*». Ἐδημοσιεύθη καὶ ὑπὸ τοῦ Λάμπρου ἐκ σελ. 203 τοῦ Β΄ τόμου τῆς Φραγκοκρατίας, εὑρίσκεται δὲ καὶ σήμερον ἐν τῷ Μουσεῖῳ Χαλκίδος.

Ἀριθ. 12. «Ἄνωθεν θύρας τινὸς τοῦ φρουρίου μὲ ὑπερκείμενον τὸν Λέοντα. «Ἐπὶ πεδίου... τρία κρίνα χρώματος...»

Τὸ οἰκόσημον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὸν Λαυρέντιον Ονορατί, Βαῖλον ἐν Χαλκίδι κατὰ τὸ ἔτος 1451. Εἶναι «*Ἀργυροῦν μὲ 3 ἐρυθρὰ κρίνα τοποθετημένα 2 καὶ 1*». Τὸ οἰκόσημον δὲν εὑρίσκεται ἐν Χαλκίδι.

Ἀριθ. 13. «Ἄνωθεν πύλης μὲ ὑπερκείμενον τὸν Λέοντα. Ἐπὶ πεδίου... στεφάνη χρώματος... Ἐπὶ τοῦ ὄλου κογχύλη χρώματος...».

Τὸ οἰκόσημον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν Barbaro². Ἄγνωστον διατὶ ἐντὸς τοῦ κύκλου (ἐπὶ τοῦ ὄλου) ἐτέθη ἡ κογχύλη· πιθανὸν διὰ νὰ συμβολήσῃ συγγένειαν μὲ οἰκογένειαν ἔχουσαν τὸ ὄστρακον τοῦτο ὡς σύμβολον. (Πιθανὸν τὴν οἰκογένειαν Bonzi). Τὸ οἰκόσημον τῶν Barbaro ἔχει ὡς ἑξῆς:

¹ Αἱ στίξεις τίθενται ὑπ' ἐμοῦ, δηλοῦν δὲ τὸ ἄγνωστον.

² Καὶ εἰς οἰκόσημον τῶν Barbaro περιλαμβανόμενον εἰς τὸν κώδικα τῆς Ζακύνθου σημειοῦται ἐντὸς τοῦ κύκλου ἀντικείμενόν τι ὁμοιάζον μὲ κογχύλην.

«*Ἀργυροῦν με ἐρυθρὰν στεφάνην*». Ἐδημοσιεύθη καὶ εἰς τὸν Β΄ τόμον τῆς Φραγκοκρατίας σελ. 48 καὶ εὐρίσκεται ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Χαλκίδος.

Ἄριθ. 15. «Ἄνωθεν τῆς πύλης τοῦ φρουρίου με ὑπερκείμενον τὸν Λέοντα». Ἐπὶ πεδίου... ζώνη ἀβακοφόρος τριῶν σειρῶν με τετραγωνίδια ἐρυθρὰ καὶ χρυσᾶ ἐναλλάξ».

Καὶ εἰς τὸ οἰκόσημον τοῦτο παρατηροῦνται αἱ ἐλλείψεις τῶν διακριτικῶν τοῦ θυρεοῦ, ἐν ᾧ πάλιν τὰ διακριτικά τῶν ἀβακίων τῆς ζώνης εἶναι ἐσφαλμένα. Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν Gabrieli, μέλος τῆς ὁποίας—ὁ Ἄνδρέας—ἦτο Βάϊλος Χαλκίδος τὸ ἔτος 1431. Ἡ περιγραφή τοῦ οἰκοσήμου εἶναι ἡ ἀκόλουθος: «*Θυρεὸς χρυσοῦς, ἐφ' οὗ τρισειρος ἀβακοφόρος ζώνη τῶν τετραγωνιδίων κυανῶν καὶ χρυσῶν ἐναλλασσομένων*». Δὲν εὐρίσκεται σήμερον εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Χαλκίδος.

Ἄριθ. 18. «Ἐπὶ μιᾶς θύρας τοῦ φρουρίου». Ἐπὶ πεδίου... ρομβοειδῆς τελαμῶν χρώματος...».

Καὶ ἐπὶ τοῦ οἰκοσήμου τούτου παντελῆς ἔλλειψις διακριτικῶν σημείων. Ἀνήκει εἰς τὴν Δογικὴν οἰκογένειαν Foscarini, τῆς ὁποίας τὸ οἰκόσημον εἶναι τὸ ἑξῆς: «*Ἐπὶ χρυσοῦ πεδίου κυανοῦς ρομβοειδῆς τελαμῶν*». Εὐρίσκεται καὶ σήμερον ἐν τῷ Μουσεῖῳ, δύναμαι δὲ νὰ προσθέσω ὅτι ἀνήκε προσωπικῶς εἰς τὸ μόνον ἐκ τῆς Δογικῆς ταύτης οἰκογενείας μέλος, τὸ ὁποῖον ὑπῆρέτησεν ὡς Βάϊλος ἐν Χαλκίδι, κατὰ τὰ ἔτος 1403, τ. ἕ. εἰς τὸν Βερνάρδον. Τοῦτο ἐξάγω ἐκ τοῦ ὅτι ἐπὶ τεμαχίου πλακός—τῆς ὁποίας ἐλλείπει τὸ ἄνω μέρος—ὑπάρχει εὐκρινῶς κεχαραγμένον τὸ ὡς ἄνω οἰκόσημον τῶν Foscarini, κάτωθι τοῦ ὁποίου ἀναγινώσκεται ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή, τῆς ὁποίας προφανῶς ἡ ἀρχὴ εὐρίσκετο εἰς τὸ μὴ ὑπάρχον τεμάχιον τῆς πλακός: ut Praeclarus | dominus Bern— | arduus hu. Δυστυχῶς ὄχι μόνον τὸ ἄνω μέρος τῆς ἐπιγραφῆς, ἡ ἀρχὴ τῆς δηλα δῆ, ἀλλὰ καὶ τὸ τέλος αὐτῆς ἐλλείπει οὐδενὸς δὲ διαφωτιστικοῦ σημείου ὑπάρχοντος, δὲν δύναται τις νὰ συμπεράνη, ἂν πρόκειται περὶ ἀναμνηστικῆς ἢ ἐπιτυμβίου ἐπιγραφῆς⁴.

Ἄριθ. 19. «Ἐπὶ τοῦ τοίχου παρεκκλησίου τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Ἐπὶ πεδίου χρώματος... τελαμῶν χρώματος... ἐκατέρωθεν τοῦ ὁποίου ἀνὰ εἰς πύργος χρώματος...».

Ἀνήκει εἰς τὸν Πέτρον Lirromano, σύμβουλον τῆς Ἐνετίας ἐν Χαλκίδι ἀποβιώσαντα τὸ ἔτος 1398 καὶ ταφέντα εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου τοῦ ἐκκλησιδίου σφζομένης καὶ σήμερον ἐπιγραφῆς. Ὁ Γάλλος ἱστοριοδίφης ἐξέλαβε τὰς ἐκατέρωθεν τοῦ τελαμῶνος λεοντοκεφαλὰς ὡς

⁴ Ὅμοιον οἰκόσημον—ἔχον ὁμως ἐκατέρωθεν τοῦ «τελαμῶνος» ἀνὰ ἓνα ἀστέρα—ἀνεῦρεν ὁ κ. Ἄ. Ὀρλάνδος εἰς τὴν παλαιὰν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγ. Βλασίου ἐν Ὠρωπῷ. (Βλ. Δελτίον Χριστ. Ἀρχαιολ. Ἐταιρείας Δ' τεύχος σελ. 31).

πύργους. Τὸ ὀρθὸν οικόσημον τῶν Lirromano εἶναι τὸ ἀκόλουθον: «*Ἐρυθρὸν μὲ τελαμῶνα ἀργυροῦν, ἐκατέρωθεν τοῦ ὀποίου ἀνά μία ἀργυρᾶ λεοντοκεφαλῆ*». Ἐδημοσιεύθη καὶ ὑπὸ τοῦ Λάμπρου ἐν σελ. 367 τοῦ Β' τόμου τῆς Φραγκοκρατίας. (Βλέπε καὶ κατωτέρω ἐν σελ. 361).

Ἀριθ. 24. «*Ἐν Χαλκίδι παρὰ τῷ κ. Thiesse*». Τετραγωνισμένον 1^{ον} καὶ 4^{ον} κυανᾶ, 2^{ον} καὶ 3^{ον} ἀργυρᾶ. Ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἀργυροῦς σταυρός».

Αἱ διακριτικαὶ γραμμαὶ κακῶς ἐτέθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Buchon, ὡς καὶ ὁ ἀργυροῦς σταυρὸς ἐπὶ ἀργυροῦ ἐδάφους. Εἶναι τῆς οἰκογενείας Calbo, τὸ ὀρθὸν οικόσημον τῆς ὁποίας ἔχει ὡς ἑξῆς: «*Τετραγωνισμένον 1^{ον} καὶ 4^{ον} χρυσοῦν, 2^{ον} καὶ 3^{ον} ἐρυθρόν. Ἐπὶ τοῦ 2^{ου} χρυσοῦς σταυρός*». Ἐδημοσιεύθη καὶ ἐν σελ. 48 τοῦ Β' τόμου τῆς Φραγκοκρατίας καὶ εὐρίσκεται ἐν τῷ Μουσείῳ Χαλκίδος.

Ἀριθ. 32. «*Ἄνωθεν τῆς μεγάλης πύλης ἐπὶ τοῦ Εὐρίπου*». Καὶ τὸ οικόσημον τοῦτο ἄνευ διακριτικῶν γραμμῶν, ἔχον δηλονότι ὡς ἑξῆς: «*Χρῶμα θυρεοῦ . . . ἐφ' οὗ ζώνη χρώματος . . . συνοδευομένη ὑπὸ 6 κρίνων χρώματος . . .*»

Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Dandolo, ἧτις ἔσχε τέσσαρας Δόγας, ἐν οἷς καὶ ὁ περίφημος Ἑρρῖκος ὁ πρωτεργάτης τῆς καταλήψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων, ὁ ἐπικληθεὶς ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του «ὁ Ὀδυσσεὺς τῆς Βενετίας». Καίτοι κατὰ τὸ διάστημα τῶν δύο καὶ ἡμισυ αἰῶνων, κατὰ τὸ ὅποσον διήρκεσεν ἡ ἐπὶ τῆς Εὐβοίας δυναστεία τῆς Γαληνοτάτης, δώδεκα Δάνδολοι ὑπηρέτησαν ὡς Βαίλοι κλπ. δύναμαι νὰ ὀρίσω καὶ τὸ πρόσωπον, εἰς ὃ τὸ οικόσημον ἀναφέρεται. Εἶναι οὗτος ὁ Ἰωάννης, Βαίλος κατὰ τὸ ἔτος 1462. Τὸ ὀρθὸν οικόσημον εἶναι τὸ ἀκόλουθον: «*Οριζοντίως τετμημένον. Ἄνω ἀργυροῦν, κάτω κυανοῦν. Ἐξ κρίνα ἐναλλασσόμενα*». Ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν Β' τόμον τῆς Φραγκοκρατίας, σελ. 48 καὶ εὐρίσκεται ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Χαλκίδος. (Βλέπε καὶ σελ. 361).

Buchon. Atlas. Pl. XLI. Ἀριθ. 9. «*Ἄνωθεν θύρας οἰκίας κτισθείσης τὸ ἔτος 1752. Οικόσημον παλαιωτάτης ἐποχῆς*».

Τὸ οικόσημον οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν, κατὰ τὸν Buchon, μὲ τὴν οἰκίαν ἡ ὁποία ἐκτίσθη τρεῖς σχεδὸν αἰῶνας ἀπὸ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν Ἑνετῶν ἐξ Εὐβοίας. Ἐδημοσιεύθη καὶ τοῦτο, ὡς καὶ ἅπαντα τὰ ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἱστοριοδίδου ἐκδοθέντα, ἄνευ διακριτικῶν σημείων. Ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν «φανερῶν», εἶναι δὲ τοῦ κλάδου τῶν Delfini μὲ τὸν ἕνα μόνον δελφίνα, ἐν ἀντιθέσει ἐτέρου κλάδου, τῶν Dolfin, τοῦ καὶ γνωστοτέρου, φέροντος τρεῖς τοιοῦτους. Τὸ οικόσημον, ὅπερ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Buchon ἐκδίδω, εὐρίσκεται καὶ σήμερον ἐν Χαλκίδι, ἀπὸ τὰ ἐκατέρωθεν δὲ τοῦ δελφίνος κεφαλαῖα γράμματα L D φαίνεται ὅτι ἀνῆκεν εἰς Λέοντα, Λαυρέντιον, Λουδοβίκον κλπ. ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης, συγγενεῦντα μὲ οἰκογένειαν ἔχουσαν μεταξὺ τῶν ἐμβλημάτων της καὶ τοὺς τρεῖς ἀστέρας, ὅπως οἱ Querini, Boldù κ. ἄ. Τὸ

γνωστότερον οικόσημον τῶν Dolfijn, οἵτινες καὶ Δόγην ἔδωσαν εἰς τὴν Βενετίαν, ἔχει ὡς ἑξῆς: «*Κυανοῦν μὲ τρεῖς χρυσοῦς δελφίνας, τὸν ἕνα ἐπὶ τοῦ ἄλλου.*»

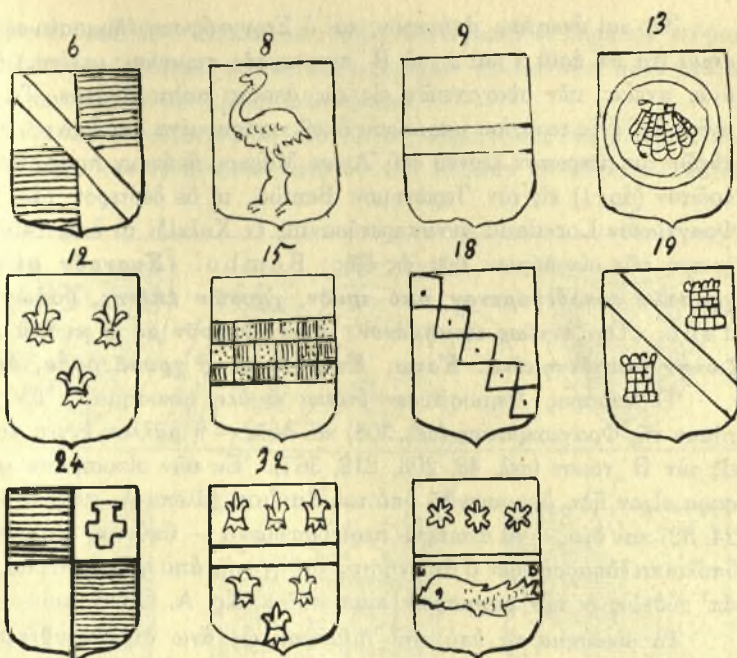
Μὲ τὸ τελευταῖον τοῦτο οικόσημον τῶν Delfini ἢ Dolfijn τελειώνω τὴν περιγραφὴν τῶν ἀτελῶν οικόσημων τῶν δημοσιευθέντων εἰς τοὺς δύο πίνακας τοῦ «Ἄτλαντος» τοῦ Buchon, ὑπ' ἐμοῦ δὲ ἐξακριβωθέντων (βλ. τὸν ἔναντι τῆς παρούσης Πίνακα Α' I καὶ II).

Ὁ Γάλλος ἱστοριοδίφης γράφει, ὡς ἄνωτέρω σημειοῦται, ὅτι τὸ οικόσημον ἦτο κεχαραγμένον ἐπὶ λίθου, ἐντετοιχισμένον δὲ ἄνωθεν θύρας οἰκίας κτισθείσης τὸ ἔτος 1752, καὶ ὅτι ἡ χάραξις τοῦ οικόσημου ἦτο πολὺ ἀρχαιότερα τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐκτίσθη ἡ οἰκία, ἐννοῶν δηλαδὴ ὅτι ἡ χρονολογία ἐτέθη μεταγενεστέρως ἐπὶ τοῦ οικόσημου. Ἀκριβῶς ἡ πληροφορία αὕτη τοῦ Buchon μ' ἔκαμε νὰ παραδεχθῶ ὅτι τὸ οικόσημον ἀνεφέρετο εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν καὶ συνεπῶς δὲν ἠδύνατο ἢ ν' ἀνήκη εἰς τοὺς Ἑνετοὺς πατρικίους, εἰς οὓς τὸ ἀπέδωσα. Πληροφορίαι ἐν τούτοις νεώτεραι — ληφθεῖσαι κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῆς παρούσης μελέτης — δύνανται νὰ ἀγάγωσι καὶ εἰς ἄλλας σκέψεις. Κατὰ τὰς πληροφορίας ταύτας τὸ οικόσημον εὐρίσκεται καὶ σήμερον ἐν Χαλκίδι ἐν τῇ οἰκίᾳ παλαιᾶς ἀρχοντικῆς οικογενείας — τῶν Θεοδοσίου — εὐρισκομένη ἀπέναντι τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Δημητρίου. Ἡ οἰκία αὕτη εἶναι ὅπως οὖν νεωτέρας ἐποχῆς, τὸ δὲ οικόσημον παρελήφθη ὑπὸ τῆς οικογενείας Θεοδοσίου — ἀνθρώπων ἐγγραμμάτων, εἰς οὓς οἱ Χαλκιδεῖς ὡς ἐκ τῆς ιδιότητός των ταύτης ἔδιδον καὶ τὸ παρωνύμιον «Μουλαδες» — ἐκ τῆς παλαιότερας των οἰκίας, τῆς ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἱστοριοδίου ἀναφερομένης, καὶ μετεφέρθη εἰς τὴν νέαν οἰκίαν των ὅπου καὶ σήμερον εὐρίσκεται.

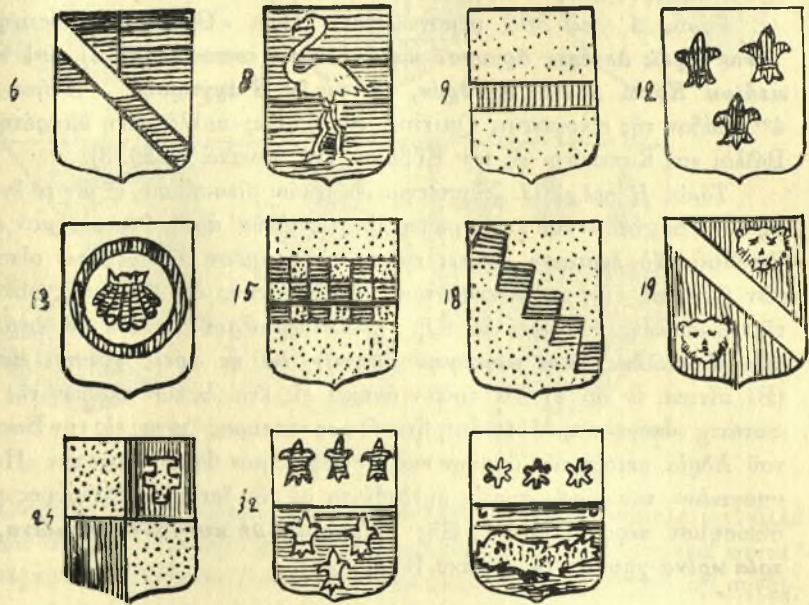
Κατὰ τὰς αὐτάς, πάντοτε βασιμίους, πληροφορίας ἡ ἡμερομηνία 1752, ἐχαράχθη ἐπὶ τοῦ πορώδους λίθου, τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἐποχὴν μὲ τὸ οικόσημον, τὸ ὁποῖον ὅμως — κατὰ τὸ ἀποσταλέν μοι ἀκριβὲς σχεδιογράφημα — ἔχει τὸν Δελφίνα τοποθετημένον ἐν τῷ θυρεῷ «κατὰ πάλον» δηλ. κατακορύφως, καὶ οὐχὶ «κατὰ ζώνην», ὀριζοντίως τ. ἔ., ὡς ὁ Buchon ἐν τῷ «Ἄτλαντί» του τὸ ἐδημοσίευσε καὶ ἐγὼ συνεπῶς ἀνεδημοσίευσα, ἐν τῇ σχετικῇ ἐπεξηγήσει. Λαμβανομένου ὅθεν ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ ἔτος 1752 ἡ Γαληνοτάτη δὲν εἶχε πλεόν ὑπαλλήλους τῆς ἐν Χαλκίδι, θὰ ἠδυνάμεθα, ἴσως, νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ μὲ τὸν «κατὰ πάλον» Δελφίνα οικόσημον ἠδύνατο ν' ἀνήκη εἰς πρόξενόν τινα τῆς Γαλλίας ἐκ τῶν διαφόρων κλάδων τῶν Γαλλικῶν οικογενειῶν τῶν Dauphins, τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον εἰς ἐκ τῶν κλάδων τούτων, ἔχει ὡς «χαρακτηριστικόν» ἐν τῷ οικόσημῳ του τὸν «κατὰ πάλον» Δελφίνα, ἀκριβῶς δηλαδὴ ὅπως καὶ τὸ οικόσημον τῆς Χαλκίδος.

Ἄτυχῶς οἱ σήμερον ἐπιζῶντες ἐκ τῶν Θεοδοσίου εἰς τὴν Εὐβοϊκὴν πρωτεύουσαν δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ δώσουν σαφεστέρως πληροφορίας, ἂν δηλαδὴ εἰς τὴν παλαιὰν οἰκίαν τῶν προπατόρων των ἐκάθησέ ποτε ξένος τις ἢ, ἂν οἱ προπάτορες των ἠγόρασαν τὴν οἰκίαν ἀνήκουσαν εἰς ξένους.

I
Κατὰ Βυζαντινῶν.

II
Κατὰ διαφόρων Γ. Τυράλλου.

Πίναξ Α΄.

Ὡς και ἀνωτέρω ἀνέφερον, και ὁ Στρυγκόφοσκῃ ἐδημοσίευσε δύο οἰκόσημα (τὰ ὑπ' ἀριθ. 1 και 2 τοῦ Β' πίνακος τῆς παρούσης μελέτης) ἄνευ οὐδεμιᾶς μνείας τῶν οἰκογενειῶν εἰς τὰς ὁποίας ταῦτα ἀνήκον. Τὰ οἰκόσημα ταῦτα ἐφ' ἑνὸς τεμαχίου μαρμάρου ὁμοῦ κεχαραγμένα και ἔχοντα ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν τὸν πτερωτὸν λέοντα τοῦ Ἁγίου Μάρκου ἀνήκον προσωπικῶς τὸ μὲν πρῶτον (ἀρ. 1) εἰς τὸν Ἐρωάνυμον Bembo, τὸ δὲ δεῦτερον (ἀρ. 2) εἰς τὸν Φραγκίσκον Loredano συνυπηρετήσαντας ἐν Χαλκίδι τὸ ἔτος 1456. Ἡ περιγραφή τῶν οἰκοσήμων ἔχει ὡς ἐξῆς: Bembo. «*Κυανοῦν με ἀμείβοντα χρυσοῦν συνοδευόμενον ὑπὸ τριῶν, χρυσῶν ἐπίσης, ῥόδων.*» Loredano. «*Ὀριζοντίως τετμημένον. Ἄνω χρυσοῦν με 3 κυανᾶ ῥόδα κατὰ ζώνην τοποθετημένα. Κάτω. Κυανοῦν με 3 χρυσαῖ ῥόδα, δύο ἐπὶ ἑν.*

Ὁ Λάμπρος ἐδημοσίευσεν ἑνδεκα ἐν ὄλῳ οἰκόσημα¹. Ἐν εἰς τὸν Α' τόμον τῆς Φραγκοκρατίας (σελ. 308) και δέκα — ἢ μᾶλλον ἑννέα και ἡμισυ — εἰς τὸν Β' τόμον (σελ. 48, 203, 212, 367). Ἐκ τῶν οἰκοσήμων τούτων τέσσαρα εἶχον ἤδη δημοσιευθῆ ὑπὸ τοῦ Buchon (βλέπε Α' πίνακα 1 ἀρ. 9, 13, 24, 32) και δύο — τὰ ἀνωτέρω περιγραφόμενα — ὑπὸ τοῦ Στρυγκόφοσκῃ. Τὰ ὑπόλοιπα ἐδημοσίευσεν ὁ ἀείμνηστος καθηγητῆς ἀπὸ φωτογραφίας ληφθείσας ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν μαρμάρων παρὰ τοῦ κ. Χρ. Α. Οἰκονόμου.

Τὰ οἰκόσημα τὰ ὑπὸ τοῦ Λάμπρου ὡς ἄνω δημοσιευθέντα και χρήζοντα περιγραφῆς εἶναι τὰ ἐξῆς.

Τόμος Α' σελ. 308, μεμονωμένον. Ἦτοι «Ὀριζοντίως τετμημένον. Ἄνω. Τρεῖς ἀστέρες ἀργυροῖ κατὰ ζώνην τοποθετημένοι ἐπὶ κυανοῦ πεδίου. Κάτω. πεδῖον ἐρυθρόν, ἐφ' οὗ ἐν Β ἀργυροῦν. Ἀνήκει εἰς τὸν 4^{ον} κλάδον τῆς οἰκογενείας Quirini, τῆς ὁποίας πολλὰ μέλη ὑπηρετήσαν ὡς Βαῖλοι και Καπετάνιοι εἰς τὴν Εὐβοίαν. (Βλ. πίνακα Β' ἀρ. 3).

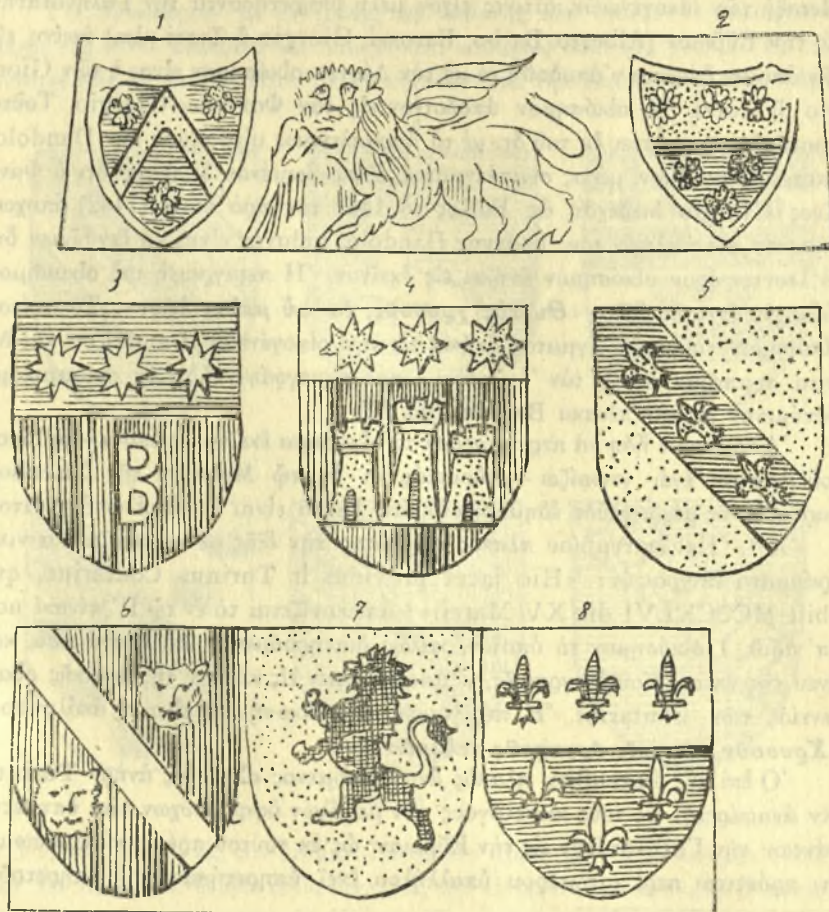
Τόμος Β' σελ. 203. Σύμπλεγμα ἐκ τριῶν οἰκοσήμων, ἐξ ὧν τὸ ἑν ἀνήκει εἰς τοὺς Sagredo και περιεγραφή ἤδη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 9 οἰκόσημον πίνακος Buchon. Τὸ δεῦτερον ἀνήκει εἰς τὸν 3^{ον} κλάδον τῆς ὡς ἄνω οἰκογενείας τῶν Quirini, τῶν συγγενουσάντων με ἀπογόνους τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Καστίλλης, και ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ἐπὶ ἐρυθροῦ πεδίου τὰ ἐμβλήματα τῆς Καστίλλης² και κορυφήν κυανῆν, ἐφ' ἧς τρεῖς χρυσοῖ ἀστέρες». (Βλ. πίνακα Β' ἀρ. 4). Τὰ τρίτον ἀνήκει εἰς ἕνα ἐκ τῶν κλάδων τῆς ἱστορικωτάτης οἰκογενείας Morosini, ἧτις ἔδωσε τέσσαρας Δόγας εἰς τὴν Βασίλισσαν τοῦ Ἀδρία, μεταξύ τῶν ὁποίων και τὸν περίφημον Φραγκίσκον τὸν «Πελοποννησιακὸν» τὸν τόσον στενωῶς συνδεθέντα με τὴν ἱστορίαν τῆς χώρας μας. Τὸ οἰκόσημον περιγράφεται ὡς ἐξῆς: «Χρυσοῦν με κυανοῦν τελαμῶνα, ἐφ' οὗ τρία κρίνα χρυσαῖ. (Βλ. πίνακα Β' ἀρ. 5).

¹ Τὸ ἐν σελ. 207 τοῦ Β' τόμου δὲν εἶναι οἰκόσημον, ἀλλὰ ἀπλοῦν διακοσμητικὸν θρησκευτικὸν ἀνάγλυφον.

² Δηλαδὴ φρούριον ἔχον τρεῖς πύργους χρυσοῦς.

Τόμος Β' σελ. 367. Σύμπλεγμα τριῶν οἰκοσήμων μὲ μάρμαρα τεθραυσμένα καὶ ἀσυναρμολόγητα. Αἱ ἐπὶ τῶν μαρμάρων ἀπεικονίσεις πολὺ ἐφθαρμένοι καὶ συνεπῶς ἐν τῷ βιβλίῳ ἀκατανόητοι.

Τὸ σύμπλεγμα τοῦτο εὐρέθη πρὸ 17ετίας περίπου εἰς ἓνα χάνδακα περὶ τὴν βᾶσιν τοῦ βορειοανατολικοῦ πύργου τῶν Φύλλων ἐν Εὐβοίᾳ — κοινῶς

Πίναξ Β'.

ὀνομαζομένου «τὸ Καστέλλι». Κυρίως εἶπεν δὲν εὐρέθη σύμπλεγμα, ἀλλὰ διάφορα τεμάχια μαρμάρου μὲ ἀπεικονίσεις οἰκοσήμων. Οἱ εὐρόντες ταῦτα¹ τὰ μετέφερον εἰς Χαλκίδα, ὅπου κατόπιν ἐπιμελῶς ἐκαθαρίσθησαν καὶ συναρ-

¹ Ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας, ὁ ὑποπλοίαρχος— καὶ νῦν ὑποναύαρχος— κ. Τσιάλδος καὶ οἱ ἀδελφοὶ Ἰω. καὶ Χρ. Α. Οἰκονόμου.

μολογηθέντα ὡς οἷόν τε ἐπιμελέστερον, ἀπετέλεσαν τὸ σύμπλεγμα τῶν τριῶν οἰκοσήμεων τὸ δημοσιευόμενον εἰς τὸν ἀνωτέρω πίνακα¹. Τὸ πρῶτον (ἀρ. 6) εἶναι τὸ τῶν Lirromano τὸ συμπεριλαμβανόμενον εἰς τὸν πίνακα Buchon (ἀρ. 19), περιγραφὴν συνελπῶς. Τὸ δεύτερον (ἀρ. 7) παριστᾶ ὄρθιον Λέοντα. Οἰκογένεια Ἑνετικά ἐχουσα τὸν βασιλέα τῶν θηρίων ὡς ἔμβλημα εἶναι οὐκ ὀλίγα. Μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες εἶχον μέλη ὑπηρετήσαντα τὴν Γαληνοτάτην εἰς τὴν Εὐβοίαν (Alberto, Barbo, Barozzi, Giorgio ἢ Zorzi κλπ.) ἐκείνη εἰς τὴν ὁποίαν δύναται ν' ἀποδοθῆ τὸ μὲ τὸν Λέοντα οἰκόσημον εἶναι ἢ τῶν Giorgio ἢ Zorzi. Τὸ οἰκόσημον ἀποδοτέον εἰς τὸν Φαντῖνον Giorgio. Τοῦτο φρονῶ ὅτι προκύπτει ἐκ τοῦ ὅτι μὲ τὸ παραπλεύρως οἰκόσημον τῶν Dandolo, ἀποτελεῖ, ὡς εἶπον, μέρος συμπλέγματος, ἐξηκριβωμένου δὲ ὄντος ὅτι ὁ Φαντῖνος Giorgio διεδέχθη ὡς Βάϊλος τὸ 1463 τὸν πρὸ ἔτους (1462) ἀποχωρήσαντα συνάδελφόν του Ἰωάννην Dandolo, πιθανὸν εἶναι νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὸ λεοντοφόρον οἰκόσημον ἀνήκει εἰς ἐκεῖνον. Ἡ περιγραφὴ τοῦ οἰκοσήμεου Giorgio ἔχει ὡς ἐξῆς: «*Θυρεὸς χρυσοῦς, ἐφ' οὗ μέλας λέων*». Τὸ τρίτον οἰκόσημον τοῦ συμπλέγματος ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν Dandolo — καὶ διὰ κατὰ συμπερασμὸν εἰς τὸν Ἰωάννην — καὶ περιεγραφή ἤδη ὡς συμπεριλαμβανόμενον εἰς τὸν πίνακα Buchon (ἀρ. 32).

Ἀπομένουν ἤδη νὰ περιγραφῶσι τὰ οἰκόσημα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα — ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον ἐγὼ γνωρίζω — εὐρισκόμενα ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Χαλκίδος, παρ' οὐδενὸς μέχρι τοῦδε ἐδημοσιεύθησαν. Ταῦτα εἶναι ἐν συνόλῳ ἕξ. Ἦτοι:

Α^{ον}. Ἐπὶ ἐπιτυμβίου πλακὸς φερούσης τὴν ἐξῆς μὲ κεφαλαῖα λατινικὰ γράμματα ἐπιγραφὴν: «*Hic jacet providus h. Turinus Contarino, qui obiit MCCCXLVI die XV Marcii*»² ἀπεικονίζεται τὸ ἐν τῷ Γ' πίνακί μου ὑπ' ἀριθ. 1 οἰκόσημον τὸ ὁποῖον, καλῶς διατηρούμενον, θὰ ἠδυνάμεθα, καὶ ἄνευ τῆς ἐπιτυμβίου ἐπιγραφῆς, ν' ἀποδώσωμεν εἰς κλάδον τῆς Δογικῆς οἰκογενείας τῶν Contarini. Ἡ περιγραφὴ τοῦ οἰκοσήμεου εἶναι ἢ ἀκόλουθος: «*Χρυσοῦν μὲ τρεῖς ἀργυροῦς τελαμώνας*».

Ὁ ἐπὶ τῆς ἐπιτυμβίου πλακὸς ἀναγραφόμενος «*Συνετὸς ἀνὴρ*» Turinus δὲν ἀναφέρεται εἰς τοὺς καταλόγους τῶν μεγάλων ὀφφικισίων τῶν ὑπηρετησάντων τὴν Γαληνοτάτην εἰς τὴν Εὐβοίαν ὡς ἐκ τούτου πρέπει νὰ εἰκάζωμεν ὅτι πρόκειται περὶ κατωτέρου ὑπαλλήλου ἐκεῖ ὑπηρετήσαντος ἢ ὑπηρετοῦν-

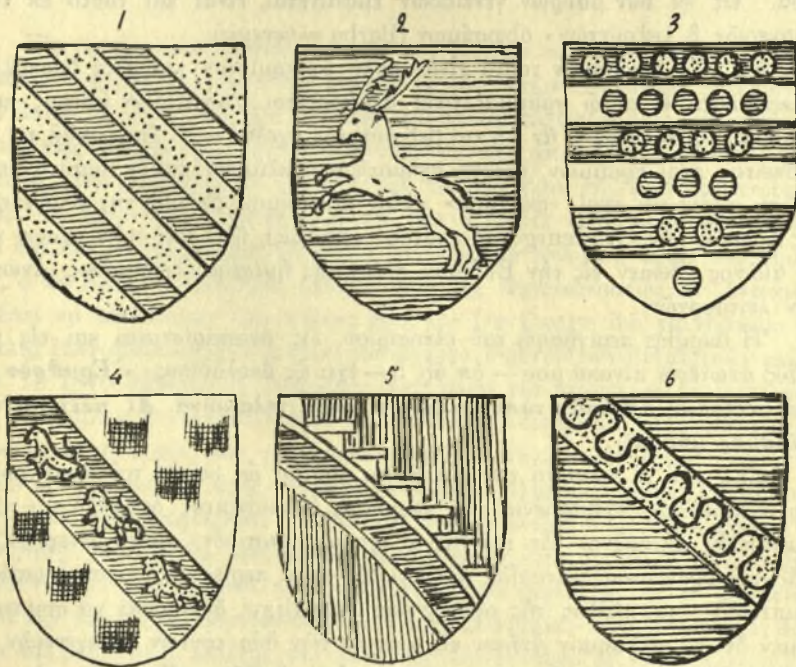
¹ Τὸ σύμπλεγμα καὶ μετὰ τὴν συναρμολόγησιν τῶν τεμαχίων τῶν μαρμάρων δὲν παρουσιάζει πλήρεις τὰς ἀπεικονίσεις τῶν οἰκοσήμεων, ἰδίᾳ δὲ τοῦ οἰκοσήμεου μὲ τὸν Λέοντα, τοῦ ὁποῖου μόνον τρεῖς ἐκ τῶν ποδῶν διαφαίνονται. Ἐπίσης κολοβὸν εἶναι τὸ μὲ τὰ κρῖνα, ἐκ τῶν ὁποίων καθαρῶς φαίνεται τὸ πρῶτον ἐκ τῶν τριῶν τοῦ ἄνω μέρους καὶ τὸ 1^{ον} καὶ 3^{ον} ἐκ τοῦ κάτω μέρους. Τὰ οὕτω πως ἀτελῶς διαγραφόμενα χαρακτηριστικά (attributs) εἶναι πλέον ἢ ἀρκετὰ ὅπως διευκολύνουν πλήρως τὴν περιγραφὴν τῶν οἰκοσήμεων.

² Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἀνεγράψαμεν μετὰ τοῦ κ. Ἀνδ. Συγγοπούλου ἐπὶ τόπου, πρὸ ἐτῶν συνεκδραμόντες εἰς Χαλκίδα, καθὼς καὶ τὰ εἰς τὸν Γ' πίνακα δημοσιευόμενα, καὶ ἄδε περιγραφόμενα οἰκόσημα.

τος ἀλλαχοῦ καὶ ἀποβιώσαντος ἐν Χαλκίδι κατὰ τὴν ἐκείσε διέλευσίν του.

Β^{ον}. «Ἐπὶ πεδίου ... ἔλαφος ... διαβαίνουσα». Ὡς τὸ ὑπ' ἀρ. 2 τοῦ κάτω πίνακος μου δεικνύει. Πρόκειται περὶ οικόσημον «*Κυανοῦ μὲ μίαν ἔλαφον διαβαίνουσαν, ἀργυρᾶν, μὲ κέρατα πράσινα*». Εἶναι καὶ τοῦτο ἐκ τῶν φανερῶν οικόσημων καὶ ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν Civan (Cervo = ἔλαφος).

Γ^{ον}. Οικόσημον μὲ ἕξ ζῶνας, ἐφ' ἑκάστης τῶν ὁποίων — τοῦλάχιστον μέχρι τῆς 5^{ης} — διακρίνονται ὁπωςδήποτε καθαρώς τέσσαρες κύκλοι. Ἐκ τῶν οἰκογενειῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχον μέλη ὑπηρετήσαντα τὴν Βασίλισσαν τοῦ Ἀδρια

Πίναξ Γ.

ἐν Εὐβοίᾳ, ἐκείνη εἰς τὴν ὁποίαν δύναται ν' ἀποδοθῇ τὸ οικόσημον εἶναι ἡ τῶν Michieli, ἧτις ἔδωσε τρεῖς Δόγας εἰς τὴν Βενετίαν καὶ ἀρκετοὺς ἀνωτέρους ὑπαλλήλους ὑπηρετήσαντας ἐν Εὐβοίᾳ. Τὸ οικόσημον δὲν συμφωνεῖ πλήρως μὲ τὸ κοινῶς γνωστὸν τῶν Michieli, τὸ ὁποῖον περιγράφεται ὡς ἀκολούθως: «*Ἐξ ζῶναι κυαναῖ καὶ ἀργυραῖ ἐναλλασσόμεναι μὲ 12 βυζαντινὰ χρυσα νομίσματα ἐπὶ τῶν κυανῶν ζωνῶν 6, 4, 2 καὶ 9 κυανὰ δισκία (ἢ πλακοῦντες) ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν ζωνῶν 5. 3. 1.* (Βλ. ἀρ. 3 τοῦ ἄνωθεν πίνακος) ¹.

¹ Καὶ ὁ κ. Ἀλέξ. Μερκάτης, τοῦ ὁποίου ἐξήτησα τὴν πολύτιμον γνώμην, συμφωνεῖ ὅτι τὸ μὲ τὰς 6 ζῶνας καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῶν κύκλους ἀντιπροσωπεύει ἐν προκειμένῳ τὸ οικόσημον τῶν Michieli.

Δον. « *Ἐπὶ ἐδάφους . . . τελαμῶν . . . ἐφ' οὗ τρεῖς λέοντες . . . συνοδευόμενοι ἐκατέρωθεν ἀπὸ Σ . . . »*

Ἡ ἀκριβὴς περιγραφή τοῦ οἰκοσήμου τούτου — τοῦ ὁποίου μερικά «*χαρακτηριστικά*» πολὺ ἐφθαρμένα—ὡς καὶ εἰς τὸν ἐν τῇ προηγουμένη σελίδι πίνακά μου (ἀριθ. 6), ἐμφαίνεται, εἶναι ἡ ἑξῆς: «*Ἀργυροῦν μὲ κυανοῦν τελαμῶνα φέροντα τρεῖς χρυσοῦς λέοντας, συνοδευομένους ἐκατέρωθεν ἀπὸ τρεῖς μαύρας γενειάδας*». Εἶναι τῆς Δογικῆς οἰκογενείας τῶν *Barbarigo*, ἐκ τῆς ὁποίας πλεῖστα μέλη ὑπηρέτησαν εἰς ἀνωτέρας θέσεις εἰς Χαλκίδα. Ὡς ἐκ τῶν μαύρων γενειάδων ἐμφαίνεται, εἶναι καὶ τοῦτο ἐκ τῶν «*φανερῶν ἢ λαλούντων*» οἰκοσήμων (*Barba* = γενειάς).

Εον. Τὸ οἰκόσημον τοῦτο εἶναι πολὺ ἐφθαρμένον καὶ μετὰ δυσκολίας διακρίνονται ἐν αὐτῷ γραμμαί τινες ἀκαθόριστοι. Δύναται ἐν τούτοις μετὰ μεγάλης πιθανότητος — ἂν μὴ καὶ βεβαιότητος σχεδὸν — ν' ἀποφανθῇ τις ὅτι πρόκειται περὶ γραμμῶν, αἵτινες σχηματίζουσι κλίμακα, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρόκειται περὶ «*φανεροῦ*» πλέον οἰκοσήμου, δηλαδὴ τῆς οἰκογενείας τῆς Δογικῆς τῶν *Gradenigo*, (*Gradino* = βαθμῖς), ἥτις ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ιγ' αἰῶνος ἔδωκεν εἰς τὴν Εὐβοίαν πλέον τῆς ἡμισείας δωδεκάδος, ἀνωτάτων λειτουργῶν.

Ἡ ἀκριβὴς περιγραφή τοῦ οἰκοσήμου, ὡς ἀναπαρίσταται καὶ εἰς τὸν εὐθὺς ἀνωτέρω πίνακά μου — ὑπ' ἀρ. 5 — ἔχει ὡς ἀκολούθως: «*Ἐρυθρὸν μὲ μίαν κλίμακα ἀργυρᾶν τοποθετημένην κατὰ τελαμῶνα. Αἱ πλευραὶ τῆς κλίμακος κυαναῖ*».

ΣΤ'. Καὶ αἱ γραμμαὶ τοῦ οἰκοσήμου τούτου, ὡς καὶ αἱ τοῦ προηγουμένου, ἐξαιρετικῶς ἐφθαρμένοι καὶ ἐπομένως δυσδιάκριτοι, ὁμοιάζουσαι πρὸς κυματοειδῆ τελαμῶνα. Ἐκ τοῦ ὅτι τὸ «*χαρακτηριστικὸν*» τοῦτο μετεχειρίζετο ἡ Δογικὴ οἰκογένεια *Marcello*, προσέτι δέ—κατὰ περίεργον καὶ σπανιωτάτην σύμπτωσιν—καὶ κλάδος τῆς οἰκογενείας *Pascaligo*, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὸ οἰκόσημον ἀνῆκεν εἰς μίαν ἐκ τῶν δύο τούτων οἰκογενειῶν, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἡ περιγραφή του εἶναι ἡ ἑξῆς: «*Κυανοῦν μὲ χρυσοῦν κυματοειδῆ τελαμῶνα*».

Γ. Ε. ΤΙΠΑΛΛΟΣ